

From education and clinical training to evidence-based nursing: a review of literature and its relevance to current Iranian conditions

Mostafa Rad¹, Nematullah Shomoossi², Mohammad Shafi Mojadadi³

1. Master of Sciences, Department of Nursing, Faculty of Nursing and Midwifery, Sabzevar University of Medical Sciences, Sabzevar, Iran
2. Assistant Professor, Department of General Courses, Faculty of Medicine, Sabzevar University of Medical Sciences, Sabzevar, Iran
3. Assistant Professor, Department of Microbiology & Immunology, Faculty of Medicine, Sabzevar University of Medical Sciences, Sabzevar, Iran

* Corresponding Author:

Mostafa Rad, Department of Nursing, Faculty of Nursing and Midwifery, Sabzevar University of Medical Sciences, Sabzevar, Iran. E-mail: mostafarad633@yahoo.com

Abstract

Patients' health is among the central concerns of the care-giving issues, and care plans must be scheduled so that the least possible problems are incurred on the patient and their families. Therefore, evidence-based nursing can be considered as one of the most optimal methods currently used. In order to access the current studies, references were used from databases including MD Consult, Nursing Consult, Science Direct, SID, Magiran and PubMed. Primary considerations indicated mean attitude and practical measures toward evidence-based practice among the participants of the studies; however, their mean knowledge was relatively low. The application of evidence from studies was highly meager; and most nurses, nurse managers and even most instructors at universities were not familiar with evidence-based nursing practice. Therefore, we may emphasize that nurse educators should apply methods with high plausibility in order to enhance the critical thinking of nurses, and to get their nurse students familiar with the concept of evidence-based nursing practice.

Key words: Nursing, Clinical training, Education, Evidence-based practice

مقاله مروری

از آموزش و بالین تا پرستاری مبتنی بر شواهد: مروری بر مقالات موجود و ارتباط آن با شرایط فعلی ایران

مصطفی راد^{۱*}، نعمت اله شموسی^۲، محمد شفیع مجددی^۳

تاریخ دریافت: ۹۱/۱۲/۵ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۲/۲/۲۰

چکیده

سلامت بیماران یک از حیاتی ترین مسائل مراقبت های بهداشتی می باشد و خدمت رسانی باید به گونه ای باشد که حداقل عوارض به بیمار و خانواده او تحمیل شود. در این راستا استفاده از پرستاری مبتنی بر شواهد در بالین بیمار یکی از بهینه ترین روش هایی است که امروزه از آن استفاده می شود. به منظور دسترسی به مطالعات موجود، از مقالات پایگاه های اطلاعاتی MD، Science Direct، PubMed، Magiran، SID، Nursing Consult، Consult نمرات نگرشی و عملی متوسط نسبت به پرستاری مبتنی بر شواهد (EBN) در بین شرکت کنندگان وجود دارد و میانگین نمرات دانشی آن ها مقداری پایین تر است. کاربرد شواهد ناشی از تحقیقات بسیار کم می باشد و بیشتر پرستاران، مدیران پرستاری و حتی بسیاری از مدرسان و مربیان پرستاری در دانشگاه ها با مفهوم و لزوم عملکرد مبتنی (EBP) بر شواهد آشنا نیستند. تاکید می شود مربیان پرستاری از روش های آموزشی با قابلیت اجرایی بالا برای افزایش مهارت تفکر انتقادی استفاده نمایند و اهمیت EBP را به دانشجویان تفهیم نمایند.

کلمات کلیدی: پرستاری، بالین، آموزش، مبتنی بر شواهد

۱. مربی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، سبزوار، ایران
۲. استادیار، گروه دروس عمومی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، سبزوار، ایران
۳. استادیار، گروه میکروبیولوژی و ایمنولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، سبزوار، ایران

* نشانی نویسنده مسئول:

سبزوار، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، دانشکده پرستاری و مامایی، گروه پرستاری، مصطفی راد

شماره تماس: ۰۹۱۵۹۷۲۰۹۷۰ / آدرس پست الکترونیک: MOSTAFARAD633@YAHOO.COM

مقدمه:

که پرستاری در ایران با پرستاری مبتنی بر شواهد چه فاصله ای دارد؟ آیا پرستاری در ایران بر اساس شواهد انجام می شود؟ آیا مدرسین در دانشکده های پرستاری، آموزش هایی بر اساس شواهد ارائه می دهند؟ آیا این تفکر انتقادی در دانشجویان پرورش داده می شود؟

در مقاله حاضر، مشکلات موجود در اجرای پرستاری بر اساس شواهد مورد بررسی قرار خواهد گرفت و فاصله موجود تا پرستاری مبتنی بر شواهد مورد بحث قرار می گیرد. کتاب های زیادی در کشورهای دیگر در این مورد نوشته شده و کنفرانس ها و همایش های متعددی برگزار شده است و این موضوع همواره مطرح بوده است که EBP یک مفهوم گنگ یا یک موضوع زودگذر و سطحی محسوب می شود (۵). سلامت بیماران یکی از حیاتی ترین مسائل مراقبت بهداشتی می باشد و خدمت رسانی باید به گونه ای طراحی شود که کمترین عوارض به بیمار و خانواده او تحمیل شود چرا که استفاده از EBP در بالین بیمار یکی از بهترین روش هایی است که امروزه از آن استفاده می شود (۶).

روش بررسی و انتخاب منابع:

این مقاله حاصل مرور مطالعات منتشر شده بین سال های ۲۰۱۲-۱۹۹۲ در مورد عملکرد مبتنی بر شواهد در پرستاری می باشد. به منظور دسترسی به اطلاعات از مقاله های موجود در پایگاه های MD Consult، Science Direct، PubMed، 'Nursing Cosult'، SID، Magiran استفاده شد. برای انجام این عمل از کلید واژه های: عملکرد مبتنی بر شواهد، پرستاری شاهد محور، موانع عملکرد مبتنی بر شواهد، تجارب بالینی و خدمات بیمار محور در پایگاه های اطلاعاتی فارسی و Evidenced-based nursing، Evidenced-based medicine، Evidenced-based practice Barriers در پایگاه های اطلاعاتی انگلیسی، برای جستجو استفاده شد.

در سایت SID مقاله ای یافت نشد. در سایت Magiran، ۵ مقاله در مورد پرستاری مبتنی بر شواهد یافت شد. با بررسی سایت های دیگر بیش از ۱۵۰ مقاله یافت شد که تعداد ۷۰ مورد آن به دلیل عدم ارتباط مستقیم حذف شد و ۸۰ مورد باقی ماندند. مقالات فارسی به طور کامل مورد مطالعه قرار گرفت و از میان مقالات انگلیسی، مقالاتی انتخاب شدند که وضعیت پرستاری مبتنی بر

پرستاری مبتنی بر شواهد (EBN) یک رویکرد بین رشته ای است که بعد از سال ۱۹۹۲ مطرح شد. ابتدا در پزشکی و سپس در سایر رشته ها مانند پرستاری، روانشناسی، آموزش علوم، کتابداری و اطلاع رسانی و سایر رشته ها گسترش پیدا کرد که از اصول اولیه آن، این است که همه تصمیم گیری های بالین باید بر اساس مطالعات تحقیقی و اجرای آن در پرستاری به منظور ارتقای کیفیت مراقبت بیمار حاصل شود (۱). هدف از اجرای EBN ارائه مراقبت پرستاری با بالاترین کیفیت و کمترین هزینه به بیمار و بر اساس خواسته های بیمار می باشد. این رویکرد (EBN) فرایند جمع آوری، تفسیر و ادغام تحقیقات معتبر، مهم و کاربردی می باشد که می تواند یافته های کارآزمایی بالینی تصادفی شده، مرور سیستماتیک یا حتی گزارش موارد و نظرات متخصصین پرستاری در آن زمینه خاص باشد. این مهارت باید در آموزش نوین و مدرن پرستاری وارد شده و قسمتی از تمرینات حرفه ای پرستاری باشد (۲). کارکردن مبتنی بر شواهد (Evidenced-based practice به اختصار، EBP) به این صورت است که بعد از تشخیص اعتبار داخلی و خارجی مطالعه، در مورد به کارگرفتن اطلاعات جمع آوری شده در مورد یک مسئله تصمیم گیری می شود. اطلاعات جمع آوری شده، مورد تفسیر و تشریح قرار می گیرد و بر اساس معیارهای متعددی بررسی شده و با پرستاران و محققین در میان گذاشته می شود. این مرحله از کار بر اساس نیاز بیمارستان و هزینه اثر بخشی آن به مرحله اجرا در می آید (۳).

پرستاری حرفه ای در دانشکده ها آموزش داده می شود. پرستاری به معنای اعمال استراتژی های آموزشی و پرورشی و طراحی کوریکولوم تحصیلی می باشد؛ همچنین پرستاری بدنه دانش و علم پرستاری را به دانشجویان آموزش می دهد. گروهی اعتقاد دارند که آموزش پرستاری به خودی خود، بر اساس شواهد است. اما این سوال مطرح می شود که آیا این گونه است یا خیر؟ مدرسین پرستاری بایستی علم آموزش پرستاری را از طریق کمی و کیفی افزایش دهند (۴).

در کشور ما درباره پرستاری مبتنی بر شواهد، مطالب کلی نوشته شده است ولی سوالی که مطرح می شود این است

در پرستاری و تبدیل شدن این مفهوم به فلسفه غالب در آموزش و تحقیقات، چارچوبی را در آموزش بر اساس شایستگی به DNP ارائه می دهد. عملکرد مبتنی بر شواهد اساس بسیاری از برنامه های مقاطع تکمیلی دانشجویان با مشکل همراه است و این موضوع پیچیدگی های خاص خود را دارد. کلاس های EBP باید به طور دقیقی طراحی شود و توسط مدرسان واجد شرایط و در چهارچوب خاصی آموزش داده شود (۱۲).

کوهن و لمن در مطالعه خود، درک نگرش، دانش و مهارت های پرستاران را از عملکرد مبتنی بر شواهد با یک پرسشنامه سنجیدند. آنها مشاهده نمودند که میانگین نمرات دانشی شرکت کنندگان در مطالعه مقدراری پایین تر است (۱۳). همچنین پایپ و همکاران در مقاله خود پرستاران کار آموزه را به عنوان اولین افرادی مطرح می کنند که می توانند کمک موثری در ارتقای EBP داشته و تحقیقات را به عملکرد پرستاری ارتباط دهند؛ آنان مطالعات موردی برای توصیف فرایند ارزیابی انتقادی، پیگیری پیامدهای بالینی و ایجاد تیمی برای عملیاتی کردن EBN را توصیه می کنند (۱۴).

ون آکتربرگ و همکاران با اشاره به این که شواهد، همیشه در عمل استفاده نمی شوند و مشکلات متعددی بر سر راه اجرای تحقیق در عمل وجود دارد، بازنگری پیشرفت های جاری در اجرای علمی و کاربردی پرستاری را ضروری می دانند (۱۵). در مطالعه ای دیگر، چهار نوع از شواهد در مراقبت از بیمار مطرح شده است که شامل تحقیق، تجارب بالینی، تجربه بیمار و اطلاعات حاصل از بافت محلی (محل خدمت رسانی) می باشد (۱۶). پراویکوف و همکاران در مطالعه خود در خصوص آمادگی پرستاران آمریکا برای کار بر اساس شواهد، پرسشنامه ای را به ۳۰۰۰ پرستار بالینی ارائه نموده و گزارش کردند که نیاز به افزایش اطلاعات برای استفاده در عمل به طور گسترده ای وجود دارد؛ منابع اطلاعاتی می تواند همکاران و دوستان باشند و شبکه جهانی اینترنت را به پایگاههای اطلاعاتی ترجیح می دهند؛ آنان در نهایت پیشنهاد نمودند که دوره آموزش EBP برای پرستاران طراحی و اجرا شود (۱۷). در همین راستا، کالیستر و همکاران در مطالعه خود تاکید کردند که مربیان پرستاری، روش های آموزشی با قابلیت اجرایی بالا را برای افزایش مهارت تفکر انتقادی و درک اهمیت EBP رواج داده اند (۱۸). هنگامی که علم

شواهد یا عملکرد مبتنی بر شواهد در علوم پزشکی را مورد مطالعه قرار داده بودند و به راهکارها و موانع موجود و بررسی کمی و کیفی دیدگاه ها و نگرش ها در این مورد پرداخته بودند. در پژوهش های کمی، روش جمع آوری اطلاعات و ابزارهای جمع آوری داده ها در مقالات با استفاده از پرسشنامه های دموگرافیک، پرسشنامه عملکرد مبتنی بر شواهد و مقیاس موانع کاربردی بود. در تحقیقات کیفی، از روش مصاحبه و تئوری مبتنی بر داده ها (grounded theory) استفاده شده بود؛ تعدادی دیگر از مقالات نیز به صورت مروری نوشته شده بود.

یافته ها:

بررسی مقالات فارسی نشان داد که کاربرد شواهد ناشی از تحقیقات بسیار کم می باشد؛ بیشتر پرستاران، مدیران پرستاری و حتی بسیاری از مدرسان و مربیان پرستاری با مفهوم و لزوم عملکرد مبتنی بر شواهد آشنا نیستند و بدون شناسایی صحیح شواهد، استفاده مناسب از آن ها و انجام اقدامات پرستاری شایسته و حرفه ای میسر نخواهد بود و اقدامی اساسی در آموزش، مدیریت اجرایی و بالین، به صورت تیمی منسجم مورد نیاز می باشد (۹-۷).

در مطالعه ای که توسط استیچلر و همکارانش انجام شد، نتایج نشان داد که دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه به EBP حتی نسبت به دانش، مهارت و عملکرد آنان بسیار مثبت می باشد؛ و این یافته های بسیار مهمی است که می تواند تحولی در آموزش پرستاری بر اساس EBP ایجاد نماید و فرهنگ اساتید و چهارچوب آموزش و عملکرد پرستاری را بر همین اساس متحول نماید. در مطالعه مذکور دیده شد با وجود نگرش مثبت به EBP، آگاهی و مهارت کافی در اجرای آن وجود ندارد (۱۰). در مطالعه سلیگ و لیووانویچ با اشاره به موانع موجود در توسعه EBP - شامل کمبود وقت برای جستجوی منابع، فقدان یا کمبود آگاهی در مورد روش شناسی پژوهش، محدودیت دسترسی به منابع اطلاعاتی، عدم حمایت سازمان جهت استفاده از تحقیقات و عدم اطلاع پرستاران - ایجاد برنامه فلوشیپ پرستاری بر اساس EBP مورد تاکید قرار گرفته است تا از طریق برگزاری دوره های آموزشی به توسعه پرستاری حرفه ای کمک شود؛ و این روش به عنوان راهی در ایجاد و ترویج EBP مطرح شده است (۱۱). استیفلر و کالن با اشاره به اهمیت روز افزون EBP

معتبر، علاوه بر تسلط و توانایی در استفاده از منابع و تجزیه و تحلیل، و نیز حمایت مدیران به شیوه های مختلف می باشد. تحقیق برای نشان دان اثربخشی رویکردهای آموزشی و استراتژی ها مورد نیاز می باشد (۴). مداخلات و تحقیقات مختلف جهت تعیین میزان آگاهی، تغییر نگرش وضعیت آموزش، لزوم استفاده از EBN و سپس برنامه ریزی و اجرا و در نهایت، ارزشیابی پیامد ها ضروری به نظر می رسد (۱۳، ۷). بر اساس نتایج مطالعات در ایران، مشکلات موجود در اجرایی شدن EBP مورد باز نگری قرار نگرفته است (۱۵)؛ استراتژیهای مانند حمایت از تصمیم های درست، استفاده از تکنولوژی ارتباطی و اطلاعات، در نظر گرفتن پاداش و یا استراتژیهای ترکیبی می تواند در ترغیب و اجرای شواهد و ایجاد ابداعات موثر باشد. به طور کلی، به نظر می رسد با یک مفهوم بیگانه روبرو هستیم؛ لذا باید روندهایی مانند بومی سازی این اصطلاح، و آموزش مربیان، مدیران پرستاری، پرستاران علاقه مند و خصوصا پرستارانی که در بخش های ویژه کار می کنند، در اولویت قرار گیرد. علاوه بر این، انتشار مجلات EBP، خلاصه سازی تحقیقات بالینی و اطلاعات و آزمودن اطلاعات از راهکارهای موجود خواهد بود. علاوه بر این، با افزایش انگیزه می توان توسعه حرفه ای یا مشارکت در یادگیری مادام العمر و استفاده بهتر از تحقیقات بالینی را امکان پذیر نمود. استفاده از شبکه جهانی اینترنت به جای پایگاه های داده ای در کشورهای دیگر نیز رایج است (۲۰)، و نشان می دهد که با وجود جلوتر بودن آن ها در اجرای EBP، نیاز به استفاده از روش هایی با قابلیت اجرایی بالا احساس می شود.

نتیجه گیری:

عملکرد مبتنی بر شواهد و توسعه جایگاه آن در ایران بیش از پیش احساس می شود؛ با این وجود، مشکلات زیادی در اجرای شواهد تحقیقی در عمل وجود دارد؛ از این رو، تاکید می شود مربیان پرستاری از روش های آموزشی با قابلیت اجرایی بالا برای افزایش مهارت تفکر انتقادی استفاده کنند و اهمیت EBP را به دانشجویان تفهیم نمایند. در نهایت، ایجاد کارگروه ها و تیم هایی به منظور تشکیل کارگاه ها برای اعضای هیئت علمی و پرستاران ضروری به نظر می رسد.

آموزش پرستاری به اندازه کافی از طریق تحقیق های ظریف و دقیق توسعه یافته باشد، می توانیم بگوییم که آموزش پرستاری مبتنی بر شواهد است (۴).

بحث:

دلایلی که باعث انجام این مطالعه شد، موضوع پرستاری مبتنی بر شواهد است که مدت زیادی است در مورد آن کتاب ها و مقالات متعددی نوشته شده است؛ ولی در ایران مطالب اندکی در این مورد وجود دارد و بسیاری از دست اندرکاران حرفه پرستاری با این موضوع آشنایی ندارند یا آشنایی کمتری دارند؛ با وجود این، EBP می تواند در اصلاح مراقبت بهداشتی، تغییر عملکرد موسسات، صلاحیت کارکنان و مربیان مراقبین بهداشتی، سهم عمده ای داشته باشد (۱۹).

به نظر می رسد که علت عدم آشنایی پرستاران با EBP، عدم برخورد آنان در کلاس های آموزشی و یا در دوره های بازآموزی با این اصطلاح باشد. لذا ایجاد واحد درسی با این عنوان در مقاطع تکمیلی آموزش پرستاری، ضروری به نظر می رسد زیرا بعد از گذشت حدود ۱۵ سال از وارد شدن این مفهوم در حوزه پرستاری، تعداد زیادی از مدرسین و مربیان این رشته، دانشجویان و پرسنل پرستاری فعال درباره این موضوع جهت ایجاد تغییر نگرش و به کار بردن دانش جدید در عمل پرستاری آگاهی کافی ندارند (۹-۳)؛ لذا توصیه می شود مدرسین، دوره های فلوشیپ را برای ارتقاء سطح دانش و عملکرد خود در زمینه EBP ایجاد نمایند (۱۰).

یکی از موانع موجود در توسعه EBP نیاز به تخصص در استفاده از شواهد تحقیقی است زیرا فرد باید همواره مروری بر مطالعات داشته باشد، یعنی توانایی استفاده از منابع جستجو را در خود تقویت نماید؛ توان تجزیه و تحلیل علمی و منطقی، توانایی تشخیص تئوری، آمار و توانایی مقایسه نتایج آماری پژوهش های گوناگون و تشخیص شباهت ها و تفاوت های آن ها نیز مورد انتظار است، به این مفهوم که فرد به روش پژوهش مسلط بوده و قادر به تصمیم گیری در شرایط موجود در بالین، بادر نظر گرفتن عواملی مانند حرفه اقتصادی، مهارت بالینی، عملکرد بیمار و خواسته های فرد و خانواده اش باشد.

به طور کلی، عوامل لازم در اجرایی کردن EBP شامل وجود پژوهش های کافی، و استفاده از نتایج پژوهش های

منابع:

1. Hjørland, B. Evidence based practice: An analysis based on the philosophy of science. *J Amer Soci Inform Sci and Technol* 2011, 62(7): 1301–1310.
2. LoBiondo-Wood, G., & Haber, J. (2006). *Nursing Research: Methods and Critical Appraisal for Evidence-Based Practice*. St. Louis, Missouri: Mosby Elsevier.
3. Adib-hajbagheri M. Factors Influencing Evidence-Based Nursing: A Qualitative Study. *Iran J Nurs* 2006, 19(47): 17-33. [Persian]
4. Ferguson L, Day RA. Evidence-based nursing education: myth or reality? *J Nurs Edu* 2005;44(3):107-15.
5. Ingersoll GL. Evidence-based nursing: What it is and what it isn't. *Nurs Outlook* 2000, 48(4):151-2.
6. Bradley D, Dixon JF. Staff nurses creating safe passage with evidence-based practice. *Nurs Clin North Am* 2009, 44(1):71-81, xi.
7. Salimi T, Shahbazi L, Mojahed Sh. Evidenced-based nursing. *J Shaid Sadoghi University of Medical Sciences* 2002, 43: 3-6. [Persian]
8. Yaghmai, M. Evidenced-based nursing. *Journal of Gorgan Bouyeh Faculty of Nurs Midwif* 2009, 2(16): 64-73. [Persian]
9. Adib-hajbagheri M. Nurses' Perception of the Evidence-based Nursing: A Qualitative Study. *FEYZ Quarterly* 2006; 11(2): 44-52. [Persian]
10. Stichler JF, Fields W, Kim SC, Brown CE. Faculty knowledge, attitudes, and perceived barriers to teaching evidence-based nursing. *J Prof Nurs* 2011;27(2):92-100.
11. Selig, P. M. and W. Lewanowicz. Translation to practice: developing an evidence-based practice nurse internship program. *AACN Adv Crit Care* 2008;19(3): 325-332.
12. Stiffler D, Cullen D. Evidence-based practice for nurse practitioner students: a competency-based teaching framework. *J Prof Nurs* 2010;26(5):272-7.
13. Koehn ML, Lehman K. Nurses' perceptions of evidence-based nursing practice. *J Advan Nurs* 2008;62(2):209-15.
14. Pipe TB, Wellik KE, Buchda VL, Hansen CM, Martyn DR. Implementing evidence-based nursing practice. *Med Surg Nurs* 2005;14(3):179-84.
15. Van Achterberg T, Schoonhoven L, Grol R. Nursing Implementation Science: How Evidence-based Nursing Requires Evidence-based Implementation. *J Nurs Scholar* 2008; 40(4):302-10.
16. Rycroft-Malone J. The PARIHS Framework-A Framework for Guiding the Implementation of Evidence-based Practice. *J Nurs Care Qual* 2004;19(4):297-304.

17. Pravikoff DS, Tanner AB, Pierce ST. Readiness of U.S. Nurses for Evidence-based Practice: Many don't understand or value research and have had little or no training to help them find evidence on which to base their practice. *Amer J Nurs* 2005;105(9):40-51.
18. Callister LC, Matsumura G, Lookinland S, Mangum S, Loucks C. Inquiry in baccalaureate nursing education: fostering evidence-based practice. *J Nurs Edu* 2005;44(2):59-64.
19. Ciliska, D., A. Dicenso, et al. Centers of evidence-based nursing: directions and challenges. *Evid Based Nurs* 1999, 2(4): 102-104.
20. DiCenso A, Bayley L, Haynes RB. Accessing pre-appraised evidence: fine-tuning the 5S model into a 6S model. *Evid Based Nurs* 2009;12(4):99-101.

